

LEREN LEVEN BINNEN DE GRENZEN VAN ONZE AARDE!

“We actively promote the raising of awareness and education of our citizens about the challenges of the transition to a more sustainable society, both on the international as well as on the regional level.”

Passage uit ‘Joint declaration of the Benelux Prime Ministers’ Summit’ (Luxemburg, 2 April 2019)

Max van Deursen en Martijn Visser, VN-jongerenvertegenwoordigers duurzaamheid (2017).

© Secretariaat-Generaal

Terugblik op de Benelux-samenwerking 2016-2018 op het gebied van NME en EDO

Op het gebied van natuur- en milieueducatie (NME) en educatie voor duurzame ontwikkeling (EDO) werken de Benelux-landen rond een gemeenschappelijk centraal thema op basis van een onderling afgestemd programma en via een conferentiecycclus van drie jaar. Tijdens de laatste fase van deze cyclus - het 3e jaar - gaat bijzondere aandacht naar het concrete (gezamenlijke ‘deliverable’). De belangrijkste doelgroep zijn educatiewerkers, facilitators, vormingswerkers, leerkrachten, onderzoekers, (centrale en lokale) ambtenaren, ontwikkelaars van pedagogisch materiaal, ... op het gebied van NME en EDO. Deze conferenties vormen een consistent en dynamisch platform voor kennisuitwisseling, professionele ontwikkeling en netwerkvorming, waaruit meer concrete samenwerking kan ontstaan.

Tijdens de periode 2016-2018 stond de gezamenlijke bekommernis ‘Leren leven binnen de grenzen van de aarde’ centraal met een horizontale focus op klimaataspecten.

Het doel van dit focuscahier is een algemeen overzicht te geven van deze cyclus en daarbij te verwijzen naar de belangrijkste informatiebronnen die nuttig zijn voor diegenen die (meer) willen inzetten op de transitie naar een duurzame samenleving. Veel leesplezier toegewenst.

2016 WALLONIË

160 professionals op het gebied van natuur- en milieueducatie uit Nederland, Frankrijk, Duitsland, Luxemburg en België namen deel aan deze conferentie die tot doel had de plaats van natuur- en milieueducatie in een wereld in crisis aan de orde te stellen.

22, 23, 24 november 2016

Benelux / Grande Région-dagen

Kan natuur- en milieueducatie als hefboom voor verandering fungeren in een wereld in crisis?

Onze wereld, onze samenleving, gaat door méér dan een crisis. Sommigen spreken over instorting, anderen over verandering, of metamorfose. Steeds meer groeit het besef dat er een sterke band tussen de crisissen bestaat. Hoe kunnen onze leeractiviteiten dit besef stimuleren? Hoe complexiteit erin meenemen? In de natuur of in de samenleving... niets staat nog op zich. Alles is met elkaar verbonden. Dit specifiek moment dat onze wereld beleeft, leidt tot onzekerheid: waar gaan we naartoe als individu, als samenleving, als species? Wat doen met de gevoelens, emoties die voortvloeien uit deze kijk op de toestand van de wereld?

Opgebouwd rond een proces van collectieve intelligentie, hebben deze drie dagen geleid tot de identificatie van 6 sleutels voor educatie over complexiteit, opgedeeld in 18 vragen, die voor, tijdens of na een NME-project kunnen worden gesteld. Deze sleutels zijn evenzeer vragen die professionals zich kunnen stellen in het kader van hun eigen pedagogisch project om de complexiteit te integreren in educatieve acties. De relevantie van deze 6 sleutels was zodanig dat de wil bestond om deze sleutels te ontwikkelen tot een educatief instrument waarvan de sleutels het kader vormen, dat uitgezet moet worden via NME/EDO (zie volgende conferenties).

".... Alle boodschappen die we uitdragen kunnen wetenschappelijk gevalideerd worden en zijn voortgekomen uit heel wat studies ... Niettemin, elke wetenschappelijke benadering houdt enige twijfel in. Als er geen twijfel bestaat, is het geen wetenschappelijke benadering, maar een dogma! En als we dogmatisch worden, zitten we niet langer in de educatieve sfeer, volstrekt niet meer. Het is dril, het is niet langer een educatieve benadering..."

Citaat van **Jean-Philippe Robinet**, op initiatief van en medewerker bij vzw Roule Ta Bille.

Voor meer informatie:

<https://www.reseau-idee.be/benelux-GR/nl/index.php>

2017 NEDERLAND

De tweede Benelux-conferentie in dit drieluik, met als titel '**Leren leven binnen de grenzen van onze Aarde**', vond plaats van 22 tot en met 24 november 2017 in Nederland, in de provincie Zeeland op Walcheren. Tijdens deze conferentie werkten de vijf Benelux-regio's België (Vlaanderen, Brussel, Wallonië), Nederland en Luxemburg samen aan educatieve concepten voor complexe vraagstukken rondom duurzaamheid. Daarin stond het thema 'klimaatverandering' model voor deze complexiteit.

Op deze Benelux-kaart wordt weergegeven waar de deelnemers aan de conferentie vandaan kwamen.

© Benelux Secretariaat-Generaal

In essentie ging de conferentie om het uitwisselen van zowel inhoudelijke kennis als *good practices* en om gezamenlijke methodiekontwikkeling. De conferentie bouwde verder op het proces dat in 2016 was gestart. Deze keer stonden educatieve dilemma's rond klimaatverandering centraal. De conferentie in Zeeland ging verder in op deze sleutels, toegespitst op het algemene conferentiethema. De deelnemende leden van de Benelux-werkgroep was gevraagd om, in de aanloop naar de conferentie, een thema uit de eigen regio of actualiteit voor te bereiden dat daarop betrekking heeft. Die thema's werden tijdens de conferentie verder uitgewerkt in voorlopige educatieve plannen van aanpak.

De kracht van de Benelux-conferentie ligt dan ook grotendeels in de grote diversiteit aan professionele achtergronden van de deelnemers, in de ongedwongen uitwisseling en in het bijscholings-effect dat van de conferentie uitgaat.

« Wie helpt er mee om van de Benelux uiterlijk 2030 wereldwijd koploper duurzaamheid te worden? Het benodigde instrumentarium is nu al aanwezig – dat kan alleen nog maar verbeteren – om met elkaar deze transitie vorm te geven. Niks doen kun je (eigenlijk) niet maken. Benelux: ga voor wereldkampioen duurzaamheid; durf groot te dromen en heb het lef om het te doen ».

Citaat van **Ruud Koornstra**, de eerste Nationale Energiecommissaris in Nederland, ter gelegenheid van de conferentie in 2017.

Voor meer informatie:

http://www.benelux.int/files/2715/5862/1281/Verslag_BNL_Conferentie_2017_Prov_Zeeland.pdf

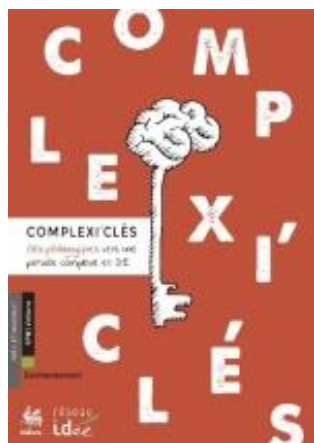
2018 BRUSSEL-HOOFDSTAD

In 2050 zal ruim 60% van de bevolking in de stad wonen. Zullen de mensen er binnen de voor de planeet aanvaardbare grenzen wonen? Zullen alle stedelingen kunnen profiteren van een voldoende levenskwaliteit? Dat zijn essentiële vragen voor onze drie, dichtbevolkte en verstedelijkte kleine landen.

De algemene doelstelling van de conferentie was de stakeholders bij – formele en niet-formele – educatie te ondersteunen in hun gedachtevorming en hun praktijk, zodat ze op hun schaal educatieve activiteiten kunnen ontwikkelen die nog meer zijn afgestemd op de toekomstige uitdagingen. Daartoe werden op deze dagen met name twee aandachtspunten nader uitgewerkt:

- de toekomstige uitdagingen voor de stad en de plaats van educatie;
- 6 'sleutels' voor educatie over complexiteit (uitgewerkt tijdens de twee voorgaande edities van de Benelux-conferenties).

De conferentie werd geopend met lezingen gehouden door Eric Corijn (filosoof), Benoît Galand (professor educatieve wetenschappen) en Lucie Sauvé (hoogleraar aan het departement Didactiek van de Universiteit van Québec - via videoconferentie). Vervolgens werden werkbezoeken gebracht aan diverse lokale initiatieven in de onmiddellijke omgeving van Leefmilieu Brussel, gastheer van de conferentie (Thurn & Taxis-site). **Bovendien**

heeft Réseau Idée een volledig nieuwe en door het Waalse Gewest gefinancierde pedagogische tool gepresenteerd die vooral bedoeld is voor de professionals op het gebied van NME en EDO: de complexiteitsleutels. Met behulp van de 6 sleutels die tijdens de conferentie van 2016 werden geïdentificeerd, is dit instrument bedoeld om de betekenis en plaats van educatieve activiteiten, of het nu gaat om school-, sociale, culturele, NME- of andere activiteiten, ter discussie te stellen in het licht van de vele crisissen waarmee onze samenleving wordt geconfronteerd. De deelnemers aan de conferentie hebben deze nieuwe tool kunnen uitproberen door deze op de nieuwe permanente tentoonstelling BEL EXPO (<https://www.belexpo.brussels/nl>) toe te passen. In deze interactieve tentoonstelling ontdekt de bezoeker dat men veel kan doen om het leven in de stad aangenamer te maken.

“...Alle steden zijn superdivers geworden. Er is geen referentiegemeenschap meer. Het idee van de 19^e eeuw, om samen ‘een land te vormen’ via een cultuur, een taal, een geschiedenis waarrond iedereen zich zou moeten verenigen om burger van de samenleving te worden, dat werkt niet meer... Om een stedelijke samenleving te vormen moeten we bruggen bouwen over religieuze en taalgrenzen heen, ... Daarom is het noodzakelijk educatie te heroverwegen; educatie moet niet langer berusten op een gemeenschappelijke geschiedenis, maar op een gemeenschappelijke toekomst...”

Citaat van **Eric Corijn**, filosoof en socioloog, directeur van Brussels Academy, ter gelegenheid van de conferentie van 2018.

Voor meer informatie:

<https://www.reseau-idee.be/benelux-2018/nl/documentatie.php>

<https://www.reseau-idee.be/benelux-2018/nl/pdf/COMPLEXI-nl.pdf>

PARTNERS BENELUX-SAMENWERKING OP HET GEBIED VAN NME EN EDO

réseau
idée

ivn natuur
educatie

Natuurpunt CVN
Leren zit in onze natuur

DEPARTEMENT
OMGEIVING

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

LE GOUVERNEMENT
DU GRAND-DUCHÉ DE LUXEMBOURG
Ministère de l'Environnement, du Climat
et du Développement durable

Wallonie
environnement
SPW

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel
.brussels

<https://reseau-idee.be/>
www.cvn.natuurpunt.be
www.omgevingvlaanderen.be
<https://www.vvm.info/>
<https://www.snj.public.lu/fr>
<https://www.ivn.nl/>
<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit>
<https://mecdd.gouvernement.lu/fr.html>
<http://environnement.wallonie.be/>
<https://environnement.brussels/>

VOORGAANDE SAMENWERKINGSTRILOGIEËN

Van 2010 tot 2012 → gemeenschappelijk thema dat centraal staat = **voeding!**

- Het Groothertogdom Luxemburg heeft een conferentie georganiseerd van 27 tot 29 oktober 2010 'Voeding en educatie voor duurzame ontwikkeling'.
- Het Waalse Gewest hield op 8 november 2011 een conferentiedag 'Educatie over biodiversiteit via voeding'.
→ Op basis van deze beide conferenties werd de **gezamenlijke publicatie 'Eet je bord leeg!'**¹ gemaakt. Deze publicatie geeft een overzicht op Benelux-niveau van ervaringen over o.m. leerprojecten, initiatieven met pedagogisch potentieel en bewustmakingsacties, ...

- Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest organiseerde op 13 november 2012 een conferentiedag 'Een moestuin in de stad: Waarom? Hoe? Met wie?'
→ Op die basis kwam een **gezamenlijke publicatie 'Duurzame stadslandbouw in de Benelux'**² tot stand waarin wordt ingegaan op een reeks good practices op Benelux-niveau die bijdragen tot het ontplooiën van nieuwe initiatieven en zo steden duurzamer maken.

Van 2013 tot 2015 → gemeenschappelijk thema dat centraal staat = **transitie!**

- Nederland heeft van 21 tot 23 oktober 2013 een conferentie 'Transitie naar circulaire economie' georganiseerd.
→ Op die basis werd een **uitvoerig conferentieverlag** opgemaakt³.
- Het Vlaamse Gewest organiseerde van 18 tot 20 november 2014 een conferentie 'Leren in transitie'.
→ Maken van een **werkschrift** voor de deelnemers⁴.
- Het Groothertogdom Luxemburg heeft van 18 tot 20 november 2015 een conferentie georganiseerd 'Transitie kun je leren!'.

→ Deze conferentiecycclus heeft **twee documenten** opgeleverd. Het eerste document is een **informatiefiche met de belangrijkste politieke boodschappen**⁵; het tweede document is bedoeld voor veldwerkers en vat **de belangrijkste praktische**⁶ lessen uit deze cyclus samen.

¹ <http://www.benelux.int/files/1513/8616/8660/eetjebordleeg.pdf>

² [http://www.benelux.int/files/9813/9574/1640/Stadslandbouw - NL 2013.pdf](http://www.benelux.int/files/9813/9574/1640/Stadslandbouw_-_NL_2013.pdf)

³ http://www.benelux.int/files/1415/5862/1281/Verslag_BNL-Conf_Apeldoorn_2013.pdf

⁴ [http://www.benelux.int/files/2015/5862/1264/Leren in transitie - Werkschrift Conf 2014.pdf](http://www.benelux.int/files/2015/5862/1264/Leren_in_transitie_-_Werkschrift_Conf_2014.pdf)

⁵ <http://www.benelux.int/files/6714/6433/8189/509-infoFiche-NL-DEF.pdf>

⁶ http://www.benelux.int/files/2914/6433/8192/Rapport_educatie-NL_DEF.pdf

NME EN EDO OP ACADEMISCH NIVEAU IN DE BENELUX

Academici die gespecialiseerd zijn in natuur- en milieueducatie en educatie voor duurzame ontwikkeling hebben de publicatie *'Special Issue on Environmental and Sustainability Education in the Benelux Region'* opgesteld. Deze publicatie met een wetenschappelijk karakter, geïnitieerd door de auteurs Katrien Van Poeck (Universiteit Gent), Ariane König (Universiteit Luxemburg) en Arjen Wals (Wageningen Universiteit), geeft een stand van zaken van het onderzoek op het gebied van NME en EDO op Benelux-niveau. De publicatie werd tijdens een seminar gepresenteerd aan de professionals in het veld en aan regeringsvertegenwoordigers van de drie Benelux-landen. Het hoofddoel bestond erin bruggen te bouwen tussen academici, professionals in het veld en regeringsvertegenwoordigers over deze specifieke materie.

Voor meer informatie:

http://www.benelux.int/files/5515/5862/1275/Publication_Environmental_and_sustainability_education_in_the_Benelux_Region.pdf

Panelgesprek onder de leiding van Jürgen Loones, in aanwezigheid van de voornaamste auteurs (van links naar rechts Ariane König, Katrien Van Poeck en Arjen Wals), zowel als regeringsvertegenwoordigers en professionals in het veld (met name Eric Schweicher, Jean Eigeman en Ellen Vandenplas).

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Hoewel (formele en niet-formele) educatie een rol kan spelen bij alle 17 doelstellingen, is de Benelux-samenwerking 2016-2018 op het gebied van NME en EDO meer specifiek verankerd in doelstellingen 4 en 13!

Goal 4 – Target 7

« By 2030, ensure that all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development »

Goal 13 – Target 3

« Improve education, awareness-raising and human and institutional capacity on climate change mitigation, adaptation, impact reduction and early warning »